

El professorat i els entorns AICLE

Elisabeth Eixarch Domènech

IES Sabadell

Justificació

Perquè AICLE?

La necessitat de reconèixer el valor de la diversitat lingüística i cultural en el marc europeu i la imprescindible renovació didàctica en l'àrea de llengua estrangera, fa que es replantegi el rol, l'ús i el lloc de les diferents llengües.

L'entorn AICLE que centra aquesta recerca ens aporta una aproximació plurilingüe a l'aula on el contingut d'una àrea és impartit mitjançant la llengua estrangera, la qual, és emprada com a vehicle de comunicació per a desenvolupar estratègies i habilitats tant d'aprenentatge del contingut de ciències naturals com lingüístiques. Un entorn doncs, on es treballa no només el contingut sinó també la cognició i la comunicació a partir de la interacció. (Dalton-Puffer, 2007).

Perquè el professorat?

La xarxa social que ens envolta va canviant la seva configuració; parlem de contextos pluriculturals i plurilingües, d'aules inclusives, de la necessitat d'innovar, ...etc. Aquestes són frases que sens dubte tenim assimilades la majoria dels ciutadans del segle XXI, però cal establir els canals adients en el món de l'educació, per tal de facilitar i arbitrar tots els canvis que han de conduir al professorat, com a motor de tota innovació, a aconseguir un ensenyament/aprenentatge inclusiu i integrador .

Context

L'estudi i els seus participants

Les dades per elaborar aquest estudi provenen del professorat de tres departaments didàctics (llengües estrangeres, ciències i diversitat) .

Des de fa tres anys, alguns dels professors/es dels tres departaments treballen de forma col·laborativa elaborant unitats didàctiques de ciències en anglès amb l'objectiu de potenciar a l'aula la interacció, la comunicació verbal i la construcció del discurs.

Tant en el Projecte lingüístic plurilingüe de Centre com en el Pla estratègic d'Autonomia que l'IES té signat amb el Departament d'Educació, hi consta a l'apartat d'innovació la proposta de treball interdisciplinari dissenyat amb un caire integrador des de l'àrea de ciències i la d'anglès.

Com a centre formador i en el marc del projecte 2008ARIE00034 de CLIL a Catalunya es compta amb la col·laboració dels estudiants del Màster en Formació Inicial de Professorat de Secundària (FIPS) de la Universitat Autònoma de Barcelona per a la programació i implementació de les

unitats. Seguint un mètode de treball col·laboratiu, els professors/es (d'àrees i fips) interactuen a l'aula promocionant l'aprenentatge cooperatiu, la construcció de coneixement i l'adquisició de les competències comunicatives necessàries per a incorporar-se amb èxit a una societat cada vegada més internacionalitzada.

El treball que es presenta és el primer estudi d'una recerca diacrònica que aspira a capturar el procés de disseny d'un programa AICLE inclusiu en un centre educatiu públic.

marc teòric

Els programes d'innovació AICLE fomenten la possibilitat d'aconseguir que l'aprenentatge de la llengua estrangera adquireixi una nova dimensió, deixant de ser purament lingüístic i sovint fictici per a convertir-se en el vehicle i l'objectiu d'aprenentatge, proporcionant un context que afavoreix el desenvolupament cognitiu i lingüístic dels alumnes, on el coneixement esdevé experiència, convertint la llengua estrangera (en tant que llengua) en un sistema que relaciona allò del que es parla (contingut) amb els recursos usats per a parlar-ne (expressió) (Mohan, 1986).

El fet d'aprendre una àrea curricular en llengua anglesa (tercera llengua en el cas de Catalunya) i les dificultats que aquest fet comporta, aporta una reflexió i interacció a l'aula que afavoreix l'aprenentatge (Dalton-Puffer, 2007).

Com a programa d'innovació didàctica l'ensenyament integrat de contingut en llengua estrangera ha d'estar suportat pel professorat com a artífex de canvi als centre educatius, com a agents socials en el marc de la investigació-acció per a aconseguir la transformació metodològica a les aules. Un professorat que ha de saber donar resposta als alumnes, adaptant i modificant les seves estratègies per adaptar-se a les habilitats lingüístiques i el coneixement de contingut de cada un d'ells i aconseguir que puguin assimilar, cadascun d'ells segons les seves necessitats i interessos, els canvis socials i tecnològics, tot potenciant les seves competències dels alumnes mitjançant el treball interdisciplinari per a formar joves autònoms amb capacitat comunicativa i crítica.

Estudis de recerca com el que es presenta són possibles gràcies a la col·laboració entre les universitats (en aquest cas UAB) i els centres educatius, participant en programes innovadors com l'AICLE amb un objectiu triple: millorar l'ensenyament, la formació del professorat i l'aprenentatge dels alumnes.

Preguntes de recerca

Les preguntes de recerca a les quals voldria donar resposta aquest estudi són:

- Quines són les creences, expectatives i percepcions que té el professorat dels entorns AICLE pel que fa a l'alumnat, professorat i centre educatiu?
- Quines són les necessitats competencials en la formació inicial i permanent del professorat per a poder impartir programes AICLE?

A partir de les respostes de 23 informants extretes d'un qüestionari obert d'administració directa i basat en una anàlisi de dades qualitatives (QDA) (Egon G., Guba and Yvonna S. Lincoln 1994), s'intentarà donar resposta a les preguntes plantejades.

Metodologia

Característiques de l'estudi

La investigació desenvolupada en aquest treball té una doble finalitat exploratòria i transformadora; exploratòria ja que aspira a indagar sobre les percepcions i el posicionament del professorat respecte a un dels projectes d'innovació que s'ha desenvolupat en el centre educatiu, de manera limitada i experimental, i que podria en un futur proper estendre's a més grups i/o professorat; transformadora ja que pretén contribuir a establir en el centre uns espais de comunicació i col·laboració interdepartamental que afavoreixin la formació integral i integradora de l'alumnat.

El punt de partida d'aquest estudi és un qüestionari de 5 preguntes, semiobert i anònim lliurat al professorat dels departaments directament implicats en l'experimentació prèvia. Per a elaborar el redactat de les preguntes s'ha utilitzat una adaptació del model DAFO (debilitats, amenaces, fortaleses i oportunitats), un instrument que va ser dissenyat durant els anys 60 als Estats Units per Albert Humphrey i altres)¹. La tria d'aquest model es justifica per a ser una eina de treball emprada pel professorat del centre a l'hora d'elaborar el seu Pla estratègic d'Autonomia, seguint les instruccions del Departament d'Educació.

A partir de les respostes obtingudes del professorat s'han construït unes categories, les quals, aspiren a identificar les regularitats en el contingut de les mateixes i amb redactats diferents.

El que presentem doncs és un estudi de cas ja que inclou únicament informants d'un centre educatiu de tres departaments. Per això, malgrat els resultats no són directament generalitzables a altres centres educatius, aporten informació valuosa per a la comunitat educativa, ja que un cop contrastats amb els obtinguts en d'altres centres podrien contribuir a construir un retrat de la predisposició del professorat envers propostes innovadores.

Informants

Les dades per a elaborar aquest estudi provenen de 23 informants distribuïts de la forma següent: 8 de llengües estrangeres, 8 de ciències naturals i 8 de diversitat.

La investigadora com a participant implicada en la recerca (professora i directora del centre) adquireix la competència de ser membre de la comunitat que s'observa per conèixer millor les seves realitats i interpretar millor els resultats. Està involucrada en la vida del centre i participa en la transcripció de les dades (Lincoln 1991).

Per tal de presentar uns resultats el més fiable i vàlids i evitar que el seu doble rol contaminei les respostes de la resta d'informants, no s'ha contemplat en aquest estudi el resultat del seu qüestionari.

Recollida de dades

Elaboració de l'instrument

Per elaborar el qüestionari es va creure adient optar per l'enunciat de preguntes obertes amb un redactat similar al que s'havia estat treballant en els departaments didàctics per elaborar l'anàlisi DAFO del Centre.

Altres consideracions que es van tenir en compte va ser la idoneïtat del tipus de qüestionari pel nombre reduït d'informants i l'objectiu de captar autenticitat, riquesa i respostes en profunditat (Lincoln, 1991).

Administració del qüestionari

El qüestionari es va lliurar personalment a tot el professorat del tres departaments implicats, uns dies abans de celebrar una reunió on s'exposarà l'experiència duta a terme a l'aula amb dos grups de 1r d'ESO i un grup d'aula oberta de 3r d'ESO amb adaptació curricular. Es va recollir al començar la reunió prevista.

Les respostes obtingudes dels 23 qüestionaris (un cop extret el de la investigadora) s'han classificat per departaments, amb l'objectiu de poder detectar les possibles similituds i/o diferències en les respostes un cop categoritzades.

¹El seu objectiu és el de dur a terme una prospecció del context escolar mitjançant la reflexió i el debat de tots els estaments de la comunitat educativa per tal d'avançar en la millora de la qualitat de l'ensenyament i els resultats acadèmics dels alumnes, amb unes directrius clares dels canvis necessaris

En aquest estudi es presenta l'anàlisi dels resultats obtinguts a les preguntes 2 i 3 respecte l'alumnat i 4 i 5 respecte el professorat. La pregunta 1 fa referència al fet d'haver treballat o no en entorns AICLE (20 no i 3 si).

Amb les frases de cada una de les respostes obtingudes a les preguntes, s'ha elaborat una primera categorització i posterior codificació per tal de poder comparar i analitzar les percepcions i creences del professorat de cada àrea (Michael Agar, 1991) i establir una classificació amb l'objectiu de reconstruir les dades obtingudes en un producte significatiu i comprensible (Jorgensen, 1989), sense perdre de vista el fenomen que es vol estudiar. Les respostes que poden portar confusió es van retornar a la font i es comentaren amb d'altres companys per aconseguir una millor interpretació de les mateixes.

Després de retornar a la font de dades, d'una primera interpretació de les gràfiques i la seva triangulació amb els companys dels centre i professionals externs a l'IES es va elaborar una segona categorització que intenta englobar, i alhora acotar d'una manera més precisa les respostes segons la similitud del seu significat i d'acord amb el que la investigadora es proposa estudiar. Un cop categoritzades les respostes s'han elaborat uns gràfics que permeten observar, identificar i discutir els aspectes més rellevants per a la present recerca.

Tractament de les dades

Procés de categorització

Les categories resultants segons les respostes són les presentades a la taula següent acompanyades d'exemples literals de les aportacions dels informants.

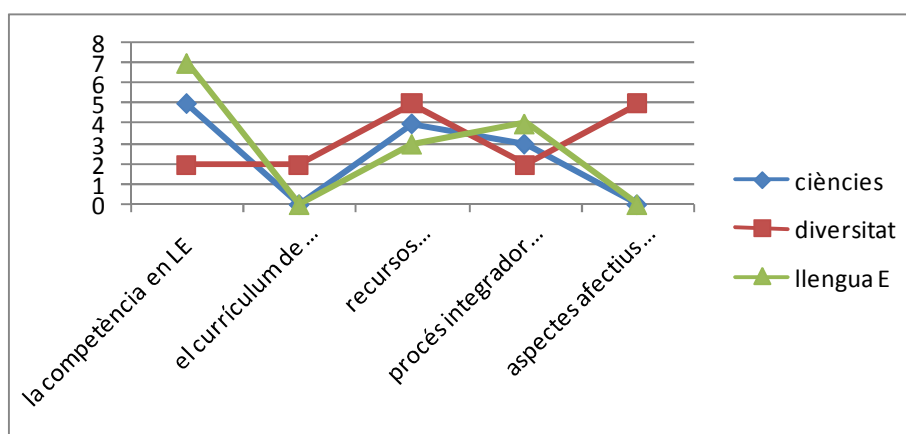
Categoria	Exemples de resposta
La competència en llengua estrangera de l'alumnat i/o professorat.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Millorar la comprensió oral i escrita dels alumnes en LE. ▪ Els alumnes tenen dificultat per entendre la LE ▪ Cal un bon domini de l'anglès del professorat.
El currículum de contingut d'àrea.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Baixa el nivell de contingut per l'ús de LE. ▪ Menor grau d'aprofundiment del contingut. ▪ Manca de professorat amb capacitat.
Recursos metodològics i innovació didàctica.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ L'alumne reflexiona el que ha après. ▪ Es treballa per competències. ▪ Treball més cooperatiu i interactiu
Procés integrador de contingut i llengua.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Es dona sentit a l'anglès. ▪ L'alumne aprèn de forma significativa. ▪ El producte final és més real.
Aspectes afectius de l'alumnat.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ L'alumnat millora la seva autoestima. ▪ Cal conèixer la capacitat, motivació i personalitat de l'alumnat.
La dedicació del professorat.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ És imprescindible la col·laboració entre el professorat. ▪ Cal il·lusió i voluntarietat

Anàlisi de les respostes

Es presenten els resultats obtinguts a les preguntes del qüestionari, desagregats per departaments i quantificats. La taula es complementa amb una gràfica i un primer anàlisi dels resultats.

- Podries citar alguns dels avantatges/oportunitats que veus per l'alumnat en la possibilitat de programar ciències (o una altra àrea) en anglès?

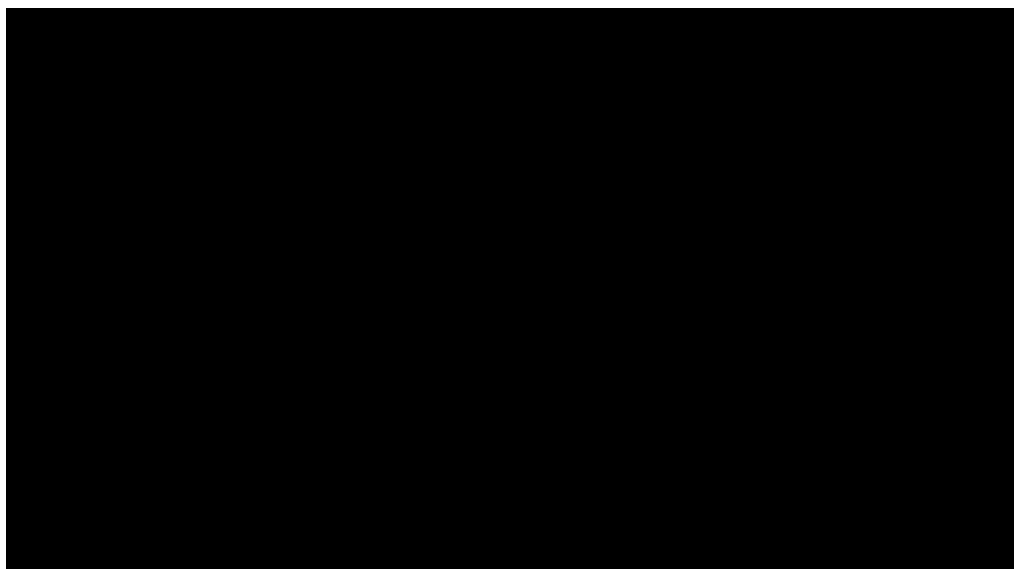
Categoria	Total	Ciències Naturals	Total	Diversitat	Total	Llengua estrangera
		Respostes del professorat		Respostes del professorat		Respostes del professorat
La competència en llengua estrangera.	5	3: reforç/millora de anglès. 1: ampliació de vocabulari. 1: consolidació de coneixements en LE (1).	2	1: familiaritzar-los i perdre la por amb LE 1: millorar el lèxic	7	5: millorar comprensió escrita i oral en LE 2: aprendre vocabulari específic.
El currículum de contingut d'àrea	0		2	2: optimitzar coneixements de contingut.	0	
Recursos metodològics i innovació didàctica.	4	1: l'alumne reflexiona el que ha après. 2: sortir de la rutina., 1: motivació	5	5: Motivació	3	2: treball competències. 1: motivació.
Procés integrador de contingut i llengua.	3	1: veure una aplicació directe de L2. 2: donar sentit a l'anglès.	2	2: aprendre de forma significativa	4	2: aprenentatge significatiu/treball per contingut. 1: producte final més real 1: eina per a viatjar.
Aspectes afectius de l'alumnat.	0		5	3: millorar l'autoestima 1: es recupera l'interès pels aprenentatges 1: interès, motivació i participació	0	

- preveuen una millora de la competència dels alumnes en LE, amb vocabulari o en comprensió oral i escrita . Només dos dels informants (del dep. diversitat) preveuen una millora en la competència de contingut.
- la manera de treballar CLIL aconseguirà una bona motivació dels alumnes i els engrescarà a expressar-se i comprendre millor
- avantatge el fet d'aprendre d'una manera significativa, relacionant contingut d'àrea amb LE
- els alumnes milloraran la seva autoestima a partir del treball amb activitats CLIL

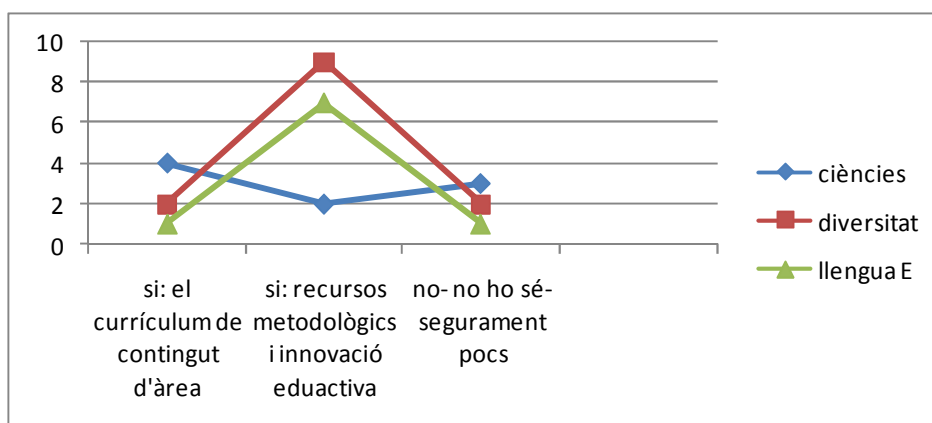
I inconvenients/debilitats per l'alumnat?

Categoria	Total	Ciències Naturals	Total	Diversitat	Total	Llengua estrangera
		Respostes del professorat		Respostes del professorat		Respostes del professorat
La competència en llengua estrangera.	5	2: baixa el nivell per l'ús de LE 3: els alumnes no dominen l'anglès.	4	4: dificultat per entendre anglès.	4	3: baix nivell de l'alumnat 1: dificultats de comprensió.
El currículum de contingut d'àrea.	9	2: cal compensar el ritme amb hores. 4: es redueix el programa 1: interferències en la programació. 1: repercussió negativa en la selectivitat. 1: no es pot aprofundir	1	1: alumnes amb atencions fora àrea de treball.	1	1: menor grau aprofundiment de contingut.

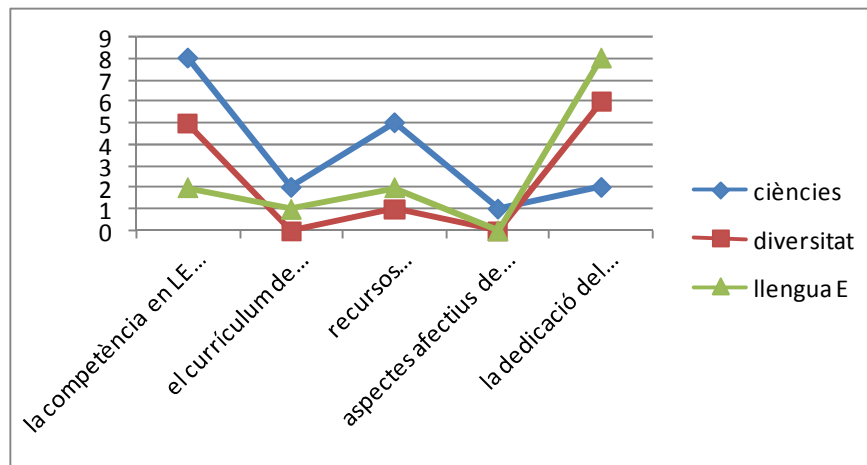
- una debilitat de cara als alumnes pot ser la poca competència en LE que tenen.
 - (ciències) plantegen la por a no poder acabar el temari ni aprofundir en els temes que es tracten.
 - (LE) es treballarà el contingut amb menys aprofundiment si es fa en anglès.
 - (diversitat) por de que els alumnes que s'atenen en aquest departament necessita una atenció individual i personal, fora de l'àrea de contingut específic.
- Creus que hauries/ Has hagut de fer canvis en la manera de fer les teves classes (metodologia), quins?

Categoria	Total	Ciències Naturals	Total	Diversitat	Total	Llengua estrangera
		Respostes del professorat		Respostes del professorat		Respostes del professorat
SI: El currículum de contingut d'àrea. (reducció)	4	2: canviar plantejament unitat 1: prioritzar conceptes 1: variar objectius	2	1: continguts més senzills 1: escollir objectius fàcils	1	1: definir bé els objectius
SI: Recursos metodològics i innovació didàctica.	2	1: usar més la imatge 1: millores metodològiques	9	2: canviar l'enfocamet 3: més visual 1: explicacions bilingües 2: més experimental 1: més comunicació professor- alumne	7	1: més visual i esquemàtic 1: més cooperatiu i interactiu 1: ús de les tic 1: des de contextos reals 1: amb materials específics 1: menys gramàtica i més exercicis pràctics 1: adaptació al nivell dels alumnes
No-No ho sé-segurament si-pocs	3	2: no ho sé 1: no faria jo les classes	2	1: segurament si 1: no especialment.	1	1: pocs

- han hagut o creuen que haurien de canviar el currículum de contingut i/o la metodologia emprada a l'aula. Els del dep. de ciències aposten per un canvi d'objectius i una prioritització de continguts. S'interpreta la idea de reducció del programa i contingut de ciències treballant en CLIL-SI. Els de div plantegen un mètode més visual i experimental i els de LE destaquem el fer menys gramàtica i més exercicis pràctics.
- Per a programar unitats didàctiques en llengua estrangera és imprescindible:

Categoria	Total	Ciències Naturals	Total	Diversitat	Total	Llengua estrangera
		Respostes del professorat		Respostes del professorat		Respostes del professorat
La competència en llengua estrangera del professorat.	8	8: bon domini de LE.	5	5: bon domini de LE.	2	1: bon domini de l'anglès. 1: professorat qualificat
El currículum de contingut d'àrea.	2	2: coneixement dels continguts (professorat)	0		1	1: coneixement del contingut.
Recursos metodològics i innovació didàctica.	5	1: utilitzar les tic 1: llenguatge senzill 1: material audiovisual 1: activitats innovadores 1: menys ràtio	1	1: material audiovisual	2	1: utilitzar tic. 1: menys ràtio.
Aspectes afectius de l'alumnat.	1	1: conèixer capacitat, motivació i personalitat de l'alumne.	0		0	
La dedicació del professorat.	2	1: col·laboració entre professorat 1: voluntarietat	6	1: col·laboració entre professorat 2: comptar amb un assessor (lsc). 2: implicació claustre i departament. 1: continuïtat	8	4: col·laboració entre professorat de diferents departaments 2: il·lusió i voluntarietat 1: entorn estimulador i facilitador. 1: motivació .

- imprescindible tenir una bona competència en LE i 3 en contingut
- imprescindible la innovació educativa pel que fa a la metodologia a l'aula
- imprescindible la col·laboració, implicació i voluntarietat del professorat.
- tenir en compte el coneixement de l'alumne per a programar aicle (ciències)

Conclusions

A partir de l'anàlisi de les dades resultants del qüestionari observem que el professorat es mostra disposat a participar en els programes AICLE i els considera un vehicle de millora de la competència lingüística dels alumnes en llengua estrangera, aportant una metodologia innovadora a l'aula, més competencial, on els alumnes aprenen reflexionant interactuant i col·laborant tant amb els altres alumnes com amb el professorat.

No es considera però, en general, una millora en l'aprenentatge de contingut d'àrea. El professorat de ciències creu que la poca competència lingüística de l'alumnat és, previsiblement, una dificultat per acabar el programa curricular de l'àrea i per aprofundir en els temes d'aprenentatge. Aquest mateix professorat però, formula propostes per equilibrar aquesta dificultat amb més hores, menys ràtio i/o ser dos professors a l'aula; i és també qui expressa la necessitat del professorat de tenir una bona competència lingüística en LE.

Una de les percepcions a destacar és la del professorat de diversitat que percep l'augment de l'autoestima dels alumnes amb més dificultats d'aprenentatge. Dos elements es destaquen com a imprescindibles pel professorat a l'hora de plantejar el treball AICLE: la voluntarietat i la col·laboració entre el professorat.

Per acabar voldríem expressar el convenciment de que, el fet de reflexionar sobre les experiències innovadores ens aporta nous aspectes de la pròpia pràctica educativa, amb dubtes, pors i il·lusions i ens pot ajudar a canviar la realitat d'estancament dels diferents departaments didàctics i alhora millorar l'entesa, el coneixement i les percepcions del tema que es debat: Els entorns AICLE.

Bibliografia

Allwright, D. Y Bailey, K (1991). Focus on the language classroom. Cambridge: Cambridge University Press .

Bolin, F (1989). Empowering Leadership. Teachers Colleges Record, 91(1), 81-96.

Cambra, Margarida. Creences, representacions i sabers dels professors de llengües en les noves situacions plurilingües escolars. Grup Plural.

Cohen, L. et AL (2007). Research Methods in Education. Oxon. Routledge. 297-348.

Dalton-Puffer, Ch. (2007). Discourse in Content and Language Integrated Learning (CLIL) Classrooms. *Language Learning & Language Teaching*. 20. John Benjamins Publishing Company.

Edwards, G., Tsui, A.B.M., and Stimpson, P. (2009). School-University Partnership and Theories of Learning. In: Edwards, G., Tsui, A.B.M., & Lopez-Real, F.: *Learning in School-University Partnership. Sociocultural Perspectives*. New York. Routledge.

Ellsworth, E. (1989) Why doesn't this feel empowering? Working through the repressive myths of critical pedagogy. *Harvard Educational Review* 59(3): 297-324.

Guba, E. & Lincoln, Y.S. (1989). *Fourth generation evaluation*. Newbury Park: Sage Publications.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 105-117). London: Sage.

Guba, E.G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. In: *Educational Technology Research and Development* 29/2:75-91.

Mercer, N. Profesores, investigadores y la construcción del conocimiento.

Perez Vidal, Carmen. Lectures and talks given on: Content and language integrated learning: A European approach to education.

Shulman, Lee.S. (2004) "Conocimiento y Ense anza: Fundamentos de la nueva Reforma".